

Sygn. akt I UK 213/15

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania F. N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 8 stycznia 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 stycznia 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację F. N. od wyroku z dnia 26 listopada 2013 r., którym Sąd Okręgowy w G. oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. z dnia 26 czerwca 2013 r. odmawiającej prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił: I. naruszenie prawa procesowego, a mianowicie art. 227 w związku z art. 217 k.p.c., a także art. 232 k.p.c., przez bezzasadne oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka, co miało istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy; II. naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako ustawa emerytalna) oraz § 2 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia

7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (dalej jako rozporządzenie), przez błędną wykładnię prowadzącą do bezpodstawnego przyjęcia, że ubezpieczony nie spełnił wszystkich warunków niezbędnych do tego, by uzyskać prawo do emerytury w obniżonym wieku; 2) § 2 ust. 1 rozporządzenia w związku z pkt 1, dział V wykazu A, zawierającego katalog prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego charakterze, przez błędną wykładnię prowadzącą do bezpodstawnego przyjęcia, że roboty wodnokanalizacyjne oraz budowa rurociągów w głębokich wykopach tylko wtedy są wykonywane stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, gdy rozumiane w sposób dosłowny - bez względu na faktyczną specyfikę tego typu prac - stanowią wyłączne czynności pracownika; c) art. 2 i 32 Konstytucji RP w związku z art. 184 ustawy emerytalnej, przez ich nieprawidłowe zastosowanie, gdyż praca wykonywana przez osobę prowadzącą jednoosobową działalność gospodarczą, która odpowiada pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy nie powinna być traktowana w sposób odmienny od tej samej pracy mającej taki sam charakter i szkodliwość, ale wykonywanej przez osobę posiadającą formalny status pracownika - zwłaszcza w sytuacji, gdzie art. 184 ustawy emerytalnej obejmuje swoim zakresem ubezpieczonych, a nie tylko ubezpieczonych będących pracownikami.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku poprzez przyznanie ubezpieczonemu emerytury w obniżonym wieku.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono: 1) jej oczywistą zasadnością z uwagi na naruszenie art. 227 w związku z art. 217 k.p.c., a także art. 232 k.p.c. poprzez bezzasadne - z powołaniem się na dostateczne wyjaśnienie spornych okoliczności - oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka posiadającego wiedzę na temat okoliczności dla sprawy istotnych, gdyż dotyczących warunków pracy wnioskodawcy; 2) występowaniem istotnych zagadnień prawnych, a mianowicie: a) czy wykonanie przez ubezpieczonego jakiegokolwiek dodatkowej pracy wykraczającej poza dosłowny

zakres znaczeniowy prac wskazanych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia wyklucza możliwość uzyskania prawa do emerytury w obniżonym wieku z uwagi na pracę w warunkach szczególnych, przyznawaną w oparciu o art. 184 ustawy emerytalnej, na skutek tego, że wówczas praca wymieniona w wykazie nie była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy bez względu na charakter i częstotliwość wykonywanych czynności dodatkowych; b) czy na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej w związku z przepisami rozporządzenia prawo do emerytury w obniżonym wieku z uwagi na pracę w szczególnych warunkach może uzyskać tylko pracownik. W tym ostatnim zakresie skarżący odwołał się do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz

podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, czyli że jej zarzuty są zasadne „na pierwszy rzut oka” (*prima facie*) i w sposób oczywisty prowadzą do uznania zaskarżonego wyroku za błędny i jego wzruszenia (por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepublikowane i orzeczenia tam powołane). Jest tak dlatego, że o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, iż jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania koniecznej jest wykazanie kwalifikowanej podstawy naruszenia prawa materialnego lub procesowego widocznej przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez wdawania się w pogłębioną analizę prawną. Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tego wymagania odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo mianem rażącego, ewidentnego, kwalifikowanego lub oczywistego, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia. Należy przy tym zwrócić uwagę, że art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie odwołuje się do oczywistego naruszenia prawa, ale do oczywistej zasadności skargi, co oznacza, że oczywista zasadność skargi może wynikać z oczywistego i kwalifikowanego naruszenia przepisu prawa, pod warunkiem jednak, że skarżący wykaże, iż uchybienie to zadecydowało o wyniku sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2012 r., II PK 278/11, LEX nr 1214574). Z kolei zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniających wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11;

z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w ustalonym stanie faktycznym (por. postanowienie z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732).

Skarżący nie zdołał wykazać tak rozumianych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Po pierwsze, odwołując się do przesłanki oczywistej zasadności skargi skarżący wskazuje na obrazę przez Sąd drugiej instancji art. 227 w związku z art. 217 i art. 232 k.p.c. Przepis art. 227 k.p.c. określa jedynie, jakie fakty są przedmiotem dowodu, stanowiąc, że są to fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Na gruncie procesowym twierdzenie, iż przepis ten został naruszony przez sąd rozpoznający sprawę ma rację bytu tylko w sytuacji gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności niemające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy, bądź gdy sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, iż nie mają one takiego charakteru. Twierdzenie, że nastąpiło naruszenie art. 227 k.p.c. wymaga zatem wskazania na uchybienie innym przepisom regulującym postępowanie dowodowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2015 r., I UK 375/14, LEX nr 1771082). Podstawą oddalenia przez Sąd drugiej instancji wniosku dowodowego nie było błędne zakwalifikowanie jako nieistotnych dla sprawy okoliczności, dla wykazania których wniosek ten został zgłoszony, ale stanowiła ją ocena, że sporne okoliczności sprawy zostały już dostatecznie wyjaśnione. Trafność takiej oceny nie leży w płaszczyźnie art. 227 w związku z art. 217 i art. 232 k.p.c., ale należy do sfery objętej art. 217 § 3 k.p.c. Ponadto powołane przez skarżącego przepisy mają zastosowanie wprost do postępowania dowodowego przed sądem pierwszej

instancji, zaś sąd odwoławczy może je stosować odpowiednio (art. 391 § 1 k.p.c.) jedynie wówczas, gdy rozpatruje wnioski dowodowe zgłoszone w postępowaniu apelacyjnym, a nie zachodzi podstawa pominięcia dowodów z art. 381 k.p.c. Nie jest wyłączone postawienie w skardze kasacyjnej zarzutu obrazy przepisów normujących postępowanie pierwszoinstancyjne, ale musi to być połączone z zarzutami skierowanymi przeciwko postępowaniu przed sądem odwoławczym, czego skarżący nie czyni (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2008 r., I PK 184/07, LEX nr 448285). Wreszcie kwestię pominięcia wniosków dowodowych zgłoszonych przez stronę dopiero w postępowaniu apelacyjnym reguluje art. 381 k.p.c. Ponieważ w skardze kasacyjnej można skutecznie skarżyć jedynie wadliwość postępowania przed sądem drugiej instancji, przeto zarzut uchybienia przepisom postępowania (sprowadzającego się do pominięcia przez sąd odwoławczy dowodu z zeznań świadka zgłoszonego po raz pierwszy dopiero w apelacji, w wyniku czego sąd ten nie wyjaśnił wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy) może odnosić się jedynie do obrazy art. 381 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2014 r., III UK 177/13, LEX nr 1493925). Takiego zarzutu skarżący nie formułuje w ramach kasacyjnej podstawy naruszenia przepisów postępowania. Wszystko to nie pozwala na przyjęcie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Po drugie, kwestie podnoszone przez skarżącego jako istotne zagadnienia prawne były niejednokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. Przyjmuje on jednolicie, że praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia (por. wyrok z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10, LEX nr 950426 i powołane w nim orzeczenia). Nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (por. wyroki z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK

306/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 290; z dnia 12 lipca 2011 r., II UK 2/11, LEX nr 989128; z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 181/13, LEX nr 1467148). Jedynie incydentalne (sporadyczne), uboczne i krótkotrwałe - w stosunku do czynności podstawowych kwalifikowanych jako praca w szczególnych warunkach - wykonywanie czynności w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia, nie stanowi podstawy do wyłączenia ich wykonywania z okresów szczególnego zatrudnienia dla celów emerytalnych w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia (por. wyroki z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310 oraz z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się również, że prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym stanowi przywilej przysługujący wyłącznie pracownikom (osobom zatrudnionym na podstawie umowy o pracę). W rezultacie okres wykonywania czynności w ramach działalności gospodarczej, czy też na podstawie umowy agencyjnej, umowy o świadczenie usług, umowy o pracę nakładczą bądź członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie jest wliczany do okresu pracy w szczególnych warunkach, od osiągnięcia którego uzależnione jest uprawnienie do wcześniejszej emerytury (por. np. wyroki z dnia 13 czerwca 1997 r., II UKN 198/97, OSNAPiUS 1998 nr 10, poz. 310; z dnia 12 lutego 2004 r., II UK 246/03, OSNP 2004 nr 20, poz. 358; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 142/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 272; z dnia 8 maja 2008 r., I UK 354/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 237 i powołane w nich orzeczenia). Powoływanie się w tym zakresie przez skarżącego na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07 (LEX nr 621798) jest nieporozumieniem, gdyż zawarty w uzasadnieniu tego wyroku wywód co do braku w art. 184 ustawy emerytalnej wymagania „bycia pracownikiem (tak jak w sytuacjach unormowanych w art. 32 i 46 ustawy)” poczyniony został w kontekście stwierdzenia, że „prawo do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej nabywa ubezpieczony, który na dzień wejścia ustawy w życie spełnił określone w niej wymogi stażowe, a po tej dacie osiągnął wymagany wiek, niezależnie od tego, czy w chwili osiągnięcia tego wieku wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub był pracownikiem wykonującym inną pracę, czy też pozostawał w zatrudnieniu na innej podstawie niż stosunek pracy bądź nie pozostawał w jakimkolwiek zatrudnieniu, z tym, że w przypadku pozostawania w

stosunku pracy emerytura uzależniona jest od jego rozwiązania”. Nie oznacza to natomiast, że okresy wykonywania zatrudnienia na innej podstawie niż stosunek pracy mogą być wliczane do okresu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 184 ustawy emerytalnej i przepisów rozporządzenia, którego tytuł wprost odnosi się do pracowników.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.